

FORORD

De fleste af personerne i denne bog er opdigtede, men der optræder også flere autentiske personer under deres eget navn. Jeg har undladt på forhånd at søge deres tilladelse, da det kunne give grund til den misforståelse, at de har godkendt hele bogens indhold. De personer, det drejer sig om, er alle 'offentligt kendte', og jeg håber og tror, at de vil finde deres optræden i bogen passende. Læseren bør imidlertid være opmærksom på, at deres replikker i bogen ikke er deres egne, men mine.

En særlig tak skal lyde til advokaterne Elizabeth Meyer og Gregg Stover, så vel som professorerne Judah Ari-Gur, Karlis Kaugars, Walter A. Maier III, Samuel Nafzger, Walter Rast og David Thomas for teknisk assistance. De skal naturligvis ikke holdes ansvarlige for holdninger i denne bog, som de ikke deler. Tak også til Marion Ellis, Monica Nahm, Susie Donnelly og Robert E. Smith.

Paul L. Maier
Western Michigan University

PROLOG

Af de tyve arkæologiske udgravninger, der fandt sted i Israel og Jordan, var Sepphoris stedet. Byen lå på en høj i Galilæa og var et paradis for alle, der gravede der. I de foregående sæsoner havde de blotlagt brede, søjleflankerede gader med smukke fortovsmosaikker, et teater med fire tusinde siddepladser, der var bygget ind i klippesiden, en akvædukt, underjordiske vand-systemer, to bade og, som kronen på værket, imponerende rester af offentlige bygninger – kort sagt alt, hvad der skal til for at tryllebinde den, der afdækker fortidens kendsgerninger.

Jenny Snow, en historiestuderende fra Wellesley, passede fint ind i den kategori. Hun tilbragte sommeren som studentermedhjælper med at grave ved Sepphoris – et smart træk, mente hun. Ikke alene ville det se godt ud på hendes CV, men der var en særlig spænding ved at afdække fortiden ved hjælp af en murske. Mere end halvdelen af de andre frivillige var mænd, hvoraf nogle viste lige så stor interesse for Jenny med hendes honningblonde hår, smukke træk, shorts og soltoppe, som de gjorde for udgravningerne. Hun ignorerede dem køligt og var langt mere interesseret i det, hendes spade eller børste bragte for dagen.

Mange af arkæologiens store navne havde ledet udgravninger ved Sepphoris – Ehud Netzer, Eric Meyers, Ze'ev Weiss – men i denne sæson var James F. Strange tilbage som leder. Den berømte professor fra University of South Florida havde gjort en række glimrende fund ved Sepphoris. Jenny genkaldte sig hans indledende bemærkninger ved orienteringsmødet tidligere i juni, da han præsenterede sin stab for de seksogtyve nyankomne studerende

og andre frivillige fra otte forskellige lande. De sad i Sepphoris' udgravede amfiteater – ligesom tilskuerne havde gjort det to tusinde år tidligere.

Strange, en firskåren, skægget mand i kakibukser, der så ud, som om han lige var kommet ind fra den australske ødemark, var gået op midt på scenen. Mens han rettede på sin læderhat – hvis brede skygge var slået op på den ene side – sagde han med buldrende røst: »Hej, alle sammen! Jeg hedder Jim Strange. Velkommen til den mest spændende udgravning i Israel!«

Jenny havde dengang ignoreret hans udtalelse, som hun opfattede som lettere pralende. Men det ændrede sig. Strange fortsatte med en hurtig gennemgang af Sepphoris' historie, og undervejs dukkede vigtige detaljer frem af fortidens landskab. For to årtusinder siden var Sepphoris blevet ødelagt af romerne, fordi byen nægtede at acceptere Roms folketælling. Men stedet var på fantastisk vis blevet genopbygget af Herodes Antipas, den mest succesfulde af Herodes den Stores sønner, og var blevet Galilæas hovedstad. Josephus, den jødiske historiker fra det første århundrede, kaldte byen »Galilæas pryd«.

Efter Jerusalems ødelæggelse i år 70 e.Kr. flyttede jødernes styrende råd – Sanhedrin – til Sepphoris. Det var også her, at den tidligste del af den jødiske Talmud, Mishnahen, blev samlet.

»Er I imponerede?« spurgte Strange retorisk, selv om nogle nikkede og svarede bekræftende: »Så svar på dette spørgsmål: Hvem var den mest berømte indbygger i Galilæa for tyve århundreder siden?«

Jennys hånd røg i vejret: »Jesus af Nazaret,« svarede hun.

»Lige præcis! Og hvor tror du, hans mor, Maria, kom fra?«

»Da vel ikke... Sepphoris?«

»Ifølge de tidligste kirkelige traditioner jo, Sepphoris. Og hvor boede Maria, Josef og den unge Jesus? Kom så, alle sammen...«

»Nazaret,« lød det enstemmigt.

»Korrekt. Og hvor ligger Nazaret? Mindre end seks kilometer i dén retning!« Han pegede mod sydøst: »Vi befinder os lige præcis i det område, hvor Jesus voksede op.«

Gene Hopkins, en sirlig type fra Princeton, der sad ved siden af Jenny og efter bedste evne prøvede at imponere hende, rakte hånden i vejret og spurgte: »Er det muligt, at Jesus nogensinde kom her?«

Strange smilede, tog hatten af, viftede nogle fluer væk med den, og sagde: »Det er ikke bare 'muligt', som du siger, men overvejende sandsynligt – lad os sige 999 ud af 1.000. Faktisk så må han have været her jævnligt. Vi ved, at den unge Jesus var tømrerlærling hos Josef, så hvis Josef for eksempel knækkede et savblad, ville han sandsynligvis sende Jesus her til Sepphoris for at få et nyt. Dengang var Nazaret bare en lille landsby, hvorimod dette var den store by.«

En mumlen bredte sig i flokken, men forstummede, da Strange stillede sit næste spørgsmål: »Hvad lavede Josef i det hele taget heroppe i Galilæa? Manden kom sandsynligvis fra Betlehem, gjorde han ikke?«

Ingen svarede.

»Tænk jer om! Jeg gav jer svaret for ti minutter siden.«

Jenny rakte forsigtigt hånden i vejret og sagde: »Jeg mener, De sagde, at Sepphoris blev genopbygget af Herodes Antipas, gjorde De ikke? Måske... var Josef her... for at hjælpe med det?«

»Bravo, unge dame! Lige præcis! Josef kaldes en tekton i evangelierne, hvilket ikke kun er en tømrer, men også kan betegne for eksempel en murer eller en stenhugger. Det tog kun Antipas tolv år at genopbygge byen, så han havde brug for alle de dygtige håndværkere, han kunne finde i hele landet.«

»Jo, men Josef og hans familie boede i Nazaret, ikke her,« protesterede Hopkins fra Princeton.

»Naturligvis,« svarede Strange med et nedladende smil. »Josef parkerede selvfølgelig sin familie i sikkerhed i en forstad som Nazaret, mens han tog den korte tur på arbejde hver dag, sikkert sammen med Jesus, da han blev ældre.«

En højlydt diskussion brød ud på de nederste rækker i teateret. Strange fortsatte med at fortælle om andre spændende muligheder, der lurede under de endnu ikke udgravede områder. Til sidst sagde han: »Det er således ikke fri fantasi at forestille sig, at selve

de stenbænke, I sidder på nu, kan være hugget ud af klippen af Josef... eller måske endda af Jesus. Denne udgravning kan hjælpe os med at løfte sløret for de såkaldt 'stille år' i Jesu liv, den tid hvor han voksede op her. Om ikke andet, så vil vi bedre kunne forstå hans omgivelser.

Slut på den indledende orientering. Vi vil nu fortsætte med arkæologisk metodologi, og i morgen vil vi undersøge de områder, der skal udgraves i denne sæson. Vi regner med, at de indeholder et forretningsområde, lige syd for synagogen.«

Jenny tilpassede sig hurtigt livet på stedet: Den spartanske indkvartering i gæstehuset, hvor de boede tre eller fire personer på samme værelse. De tidlige morgener med gravearbejde, før dagens hede satte ind. Rengøringen af potteskår om eftermiddagen og undervisningen om aftenen.

Langsomt kom noget af handelsområdet syd for synagogen i Sepphoris til syne i middelhavssolen, takket være forsigtig brug af hakker, spader, murskeer og børster. Trillebøre med overjord blev siet igennem for fund, inden det blev fjernet.

En morgen i pausen gik Jenny over for at se på det udgravede gulv i synagogen i det nordlige hjørne af deres sektor. En smuk menora – den syvarmede lysestage der ofte er et symbol på jødedommen – udgjorde hovedmosaikken på flisegulvet. Efter at have beundret den en tid gik hun tilbage mod de andre, da hun bemærkede en fordybning i jorden, der stødte op til synagogens fortov. Det havde regnet natten før, og den konstante dryppen fra en søjle, der stod på stedet, havde tilsyneladende lavet en lille fordybning midt i skråningen. En solstråle oplyste hullet, og da Jenny bøjede sig forover, så hun på bunden et glimt af noget, der kunne ligne et stykke mosaik. Hun løb hen efter sin murske, knælede ned og begyndte at grave overjorden væk.

»Hvad er det du laver, Jenny?« James F. Strange stod truende over hende med dybe rynker i panden: »Hvad var det, vi sagde om ikke at røre de områder af udgravningen, der ikke er nævnt på planen?«

»Undskyld, jeg er ... meget ked af det, professor Strange,« svarede Jenny, der blev rød i hovedet, mens tårerne stod i de blå øjne. »Jeg

tror, der er et stykke mosaik hernede, og jeg ville bare se det. Jeg ... jeg glemte reglerne.«

»Hvor? Vis mig det.«

Hun pegede og tilføjede hurtigt med en stemme, der bævede af bevægelse: »Jeg kan let lægge jorden tilbage, og ingen vil nogensinde finde ud af det. Jeg er virkelig ... frygtelig ked af det.«

Strange ignorerede hende. Han havde taget Jennys murske og lå på knæ, mens han fjernede mere af den mudrede jord – i åbenlys overtrædelse af hans egne regler: »Henter du lige en spand, Jenny?« sagde han med en stemme, enhver onkel ville bruge over for sin yndlingsniece.

Strange fyldte jord i spanden, og hans ansigt lyste op. Han bad om at få en bred børste. Jenny sprang over til sit område af udgravningen og vendte tilbage med børsten. Strange fejede forsigtigt jord væk fra overfladen af det, han havde fundet, og et smil bredte sig på hans ansigt: »Kom og se, Jenny,« sagde han.

Hun stirrede ned på en flade, omkring 40 centimeter i diameter, og udbrød: »Det er godt nok en mosaik! Og der er en eller anden form for inskription på den, er der ikke?«

»Det er der ... jo. Vil du hente en flaske vand i campingvognen? Så er du sød.«

Lykkelig over, at hun ikke var blevet bortvist fra udgravningen, kom Jenny tilbage med flasken. Strange hældte straks indholdet ud over mosaikken. På magisk vis fik mosaikken farver og kontrast og blev helt tydelig.

Begge stirrede forbløffet på deres fund uden at kunne sige noget. Til sidst sagde Strange: »Jeg tror, inskriptionen er på hebraisk ... hebraisk, Jenny! Vi har fundet små stykker skrift på aramæisk og græsk her i Sepphoris, men aldrig hebraisk.«

»Hvad står der?«

Strange studerede teksten et stykke tid og rystede så på hovedet: »Der mangler stykker af fliserne, så det er svært at sige. Og jeg er ikke helt sikker på, at det er hebraisk. Men hvis det er, må det være en tidlig form, siden bogstaverne er arkaiske.«

Han tog det 35-mm Nikon kamera, han havde om halsen, og brugte en hel rulle film på at fotografere inskriptionen fra enhver

tænkelig vinkel med en række forskellige blændeindstillinger. Så smilede han til Jenny og sagde: »Nu skal vi to træffe en beslutning. Enten kalder vi staben herover for at finde ud af, hvad det er, du har fundet ... eller også dækker vi det til igen for at beskytte det, mens vi prøver at tyde inskriptionen.«

Jenny tænkte sig om et øjeblik og rystede så på hovedet: »Det er Deres udgravning, professor Strange,« sagde hun: »Derfor er det også Deres beslutning.«

Strange nikkede og sagde: »Godt, lad os overveje fordelene ved begge muligheder. Moralsk føler jeg mig forpligtet til at lade hele staben se, hvad du har fundet. Inskriptionen kan være ubetydelig, eller den kan være vigtig. Hvis det første er til fældet, burde vi ikke udelukke de andre. Men hvis det er det sidste, kan oplysningen sive ud og hele området blive trampet i stykker af nysgerrige. Men lige nu ved vi bare ikke, hvilken af disse muligheder der er den rigtige.«

»Jeg synes, vi skal gøre det, der er sikrest og bedst for fundet, professor Strange.«

Han sendte hende et bredt smil: »Det håbede jeg, du ville sige! Kan du holde på vores hemmelighed, Jenny?«

»Naturligvis,« sagde hun og smilede tilbage.

»Godt, her er min plan: Jeg har en ven på Harvard University der læser hebraiske og aramæiske inskriptioner så godt, at man skulle tro, han havde lært sprogene i børnehaven. Han er også uddannet arkæolog, og han kommer herover sidst på sommeren for at undervise på Hebrew University. Han hedder dr. Jonathan Weber, og jeg vil vise ham vores mosaik ... in situ ... og derefter skal han hjælpe os med at oversætte inskriptionen.«

»Åh ... jeg tror jeg har hørt om ham. Er det ikke ham, der optrævede det frygtelige skeletmysterium i Jerusalem for nogle få år siden?«

Strange nikkede: »Det er ham. Men hjælp mig nu med at skovle al jorden tilbage igen, Jenny.«

»Er jeg så tilgivet, professor Strange?«

Han gav hende bare et venligt knus.

Var det ikke Konfutse, der sagde: »En rejse på tusinde mil begynder med et enkelt skridt«? Den mægtige Mississippiflod starter med nogle få dråber vand i det nordlige Minnesota. Dødehavsrullerne, en opdagelse af »bibelske proportioner«, begyndte, da en beduindreng, der ledte efter sin forsvundne ged, smed en sten ind i en hule ved Qumran.

Jenny Snow ville snart slutte sig til rækken af personer, hvis små handlinger førte til fantastiske resultater. Hendes murske skrabeede meget mere end tyve centimeter jord af. Den spiddede hele verden, for den mosaik, hun afdækkede, skulle vise sig at blive et vigtigt led i en kæde af hændelser, der snart ville lægge hele verden i lænker.